

Imm. 60:

Piniakkat killilersukkat avanersuarmi Ittoqqortoormiinu killilersorneqarunnaarnissaat anguniarlugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq.

(Inatsisartunut ilaasortaq Jens Napätôk', Partii Naleraq)

Imm. 234:

Piniakkat killilersukkat Tasiilami nunaqarfiinilu killilersorneqarunnaarnissaat anguniarlugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq saqqummiuppara.

(Inatsisartunut ilaasortaq Jens Napätôk', Partii Naleraq)

Akissuteqaat

(Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq)

Inatsisartuni ilaasortaq, Jens Napätôk', Partii Naleraq, piniakkanut killilersuiffigineqartunut apeqquteqaat aallaavigalugu oqallittoqarnissaanik siunnersuutaanut Naalakkersuisut qujapput. Immikkoortut UKA 2018/60 aamma UKA 2018/234 ataatsimoortillugit suliarineqarnissaat Inatsisartut toqqarsimavaat, tassami immikkoortut taakku marluk sammisaat assigiimmata.

Iluoorpoq piniakkat killilersorneqartut, tamannali Avanersuarmi, Ittoqqortoormiini Tasiilamilu kisimi atuutinngilaq. Nunatsinni piniarnermik inuussutissarsiuteqartut tamarmik – sumiluunniit najugaqartut - piniagassatigut killilersuiffigineqarput - aamma aalisarnermi. Innuttaasut assigiimmik pineqarnissaat Naalakkersuisut naalakkersuinikkut anguniagaraat - aamma Kalaallit Nunaanni piniartunut tunngatillugu.

Qilalukkat qaortat qernertallu ikiliartornerat arriillisinniarlugu 2004-imi pisassiissutit eqqunneqarput, taamatullu suliniuteqarneq kissaataasutut sunniuteqarpoq. Pingaartumik unguisilluni piniartarnermut aamma qassusersorluni piniartarnermut inerteqquteqalerneq uumasogatigiit arlallit amerlassutsimikkut aalajaannerulernerannut imaluunniit kigaatsumik amerliartoqqilernerannut pissutaanerpaanut ilaavoq.

Nannunik pisassiisarneq 2005-imi eqqunneqarpoq, aarrinillu pisassiisarneq 2006-imi eqqunneqarluni, taamaaliortoqarporlu uumasut ikiliartornerat unitsinniarlugu. Pisassiissuteqartitsineq iluaqutaasimasoq takusinnaavarput, tassami Avannaata Imaani Ikersuarmilu nannuttassat pillugit kingullertigut siunnersuisarneq sumiiffinni taakkunani pisassiissutit 2018-imi qaffaaffiginerannik kinguneqarpoq. Angusarissaarnerit taaneqartutut ittut takutippaat Naalakkersuisut akisussaassusilimmik sulisut aamma pisuussutit uumassusillit pillugit ikiliartuutaanngitsumik tunngaveqarluni suleriaaseqarnikkut.

Tunumi nannuttassiissutit eqqarsaatigalugit pisassat pillugit biologit siunnersuinerinik Pinngortitaleriffimmeersunik tigusaqartoqarnikuunngimmat Naalakkersuisunit paasissutissiis-sutigineqassaaq, 2006-imi 2010-imilu Tunumi nannuttassiissutit mianersortumik inissin-

neqassasut innersuussutigalugu. Tunumi nannut ataatsimut kisinneqarsimanginneri nalilersuiffigineqarsimanginnerilu pissutaatinneqarput. Pinngortitaleriffilli ulluni makkunani nannunik kisitsilluni nalilersuillunilu sulivoq. Nalunaarusiaq 2022-p naalernerani 2023-lluunniit aallartinnerani piareerlugu suliarineqareersimassaaq. Siunnersuinerit tamatuma kingorna nalinginnaasumik suliarineqalissapput tamanut tusarniutigalugit 2023-llu ingerlanerani Naalakkersuisunit inaarutaasumik aalajangiiffigineqassallutik.

Qilalukkanik qernertanik maannakkut piniartarfiusut pillugit ilisimatuussutsikkut siunnersuinerinik agguataarinernillu nutaanik Naalakkersuisut 2018-imi tigusaqarput. Ittoqqortoormiini qilalukkat qernertat ikiliortornerat pissutigalugu Ittoqqortoormiini Kangerlussuarmilu (kangiani) qilalukkat qernertat amerlanerpaamik qulinut ikilisillugit Ittoqqortoormiini pisarineqartussat ikilisinneqassasut aammalu Kangerlussuup kujataani qilalukkanik qernertanik pisaqartoqassanngitsoq siunnersuinerimi inassutigineqarpoq, tassalu Tasiilami qernertanik pisaqartoqannginnissaa pillugu siunnersuisoqarluni. Taamatut siunnersuineq suli Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit Ataatsimiititaliami (NAMMCO) suliarineqarpoq, suleqatigiissitallu suliaq 2019-imi aprilimi nangissavaa.

Avanersuarmi, Ittoqqortoormiini Tasiilamilu piniakkanik killilersuineq unitsinniarneqarpat uumasut ikileriarnerannik kinguneqassasooq ilimanarpoq, tassami amerlanerusunik killilersugaanngitsumik piniartalernissaaq naatsorsuutigisinnaagatsigu. Killilersugaanngitsumik piniarneq tamanna qanimut nakkutigineqartariaqartussaavoq, taamaalillunilu Namminersorlutik Oqartussat kommunillu ataasiakkaat isumalluutininik amerlanernik atuilernerannik kinguneqarluni. Killilersugaanngitsumik piniartarnermut Kalaallit Nunaata ilisimaneqalernera killilersuinerup ukiuni 14-it sinnerlugit atuussimasup unitsinniarneranik siunertaqarnermut ilima-ginngisamik kingunerloriaannaavoq. Killilersugaanngitsumik piniartarneq aamma sumiiffinni piniagassat nungusitaanerannut ernumanartumik kinguneqarsinnaavoq, maannakkut siunissamilu kinguaariit atuisinnaanerat killilersorsinnaallugu.

Nannunut, qilalukkanut qaqortanut qernertanullu, aarrinut kiisalu uumasunut allanut pisassiissutit aalajangersaaffigisarnerat Naalakkersuisut akisussaaffigaat. Aalajangiinissamut suleqataasunik attuumassutilinnik allanik tusarniaareernikkut tunngavissiiisoqartarpoq. Arfernut angisuunut pisassiissutinik aalajangersaasarneq Nunat tamalaat Arfanniarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuani (IWC) pisarpoq. Pisassiissutit aalajangersaaffigineqartut Pinngortitaleriffimmi aamma Atlantikup Avannaani Miluumasut Imarmiut pillugit Ataatsimiititaliami (NAMMCO), IWC, Qilalukkat Qaqortat Qernertallu pillugit Ataatsimoorussamik Ataatsimiititaliami (JCNB), Nannut pillugit Ataatsimoorussamik Ataatsimiititaliami (JCPB), ilisimatuut nannunut Nunanit Sinerialinneersut najukkanilu piniartut aqutitigalugit ilisimatuussutsikkut ukiuni arlalinni sulinerinik aallaaveqarput.

Pisassiissutit piujuartitsinermik tunngaveqarluni aalajangersaaffigineqarput, taamaaliornikkut uumasut piniarneqartussat siunissami ukiuni amerlasuuni piniarneqarsinnaaqqullugit.

Suleqatigisat siuliani taaneqareersut saniatigut Kalaallit Nunaat aamma Pinngortitap pigiin-narnissaanut Nunarsuaq tamakkerlugu Suleqatigiiffimmut (IUCN) aamma Washingtonimi Isumaqaatigiissummut (CITES) ilaavoq, taakkunanilu ilaatigut uumasut nujuartat naasullu nunani tamalaani niuerutigineqartut, piujuartitsiffiusumik nakkutigineqartumillu piniartarnissaat pillugu isumaqaatigiissuteqarfiulluni.

Naalackersuisut Canadami/Nunavummi aqutseriaaseq qanimut ilisimasaqarfiginngilaat. Oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaata Canadallu/Nunavullu akornani piniagassat ataatsimoorussat aqunneqarnerat ataatsimoorluni ataatsimiititaliakku ingerlanneqarpoq, soorlu Baffin-ip Ikerani Qilalukkat Qaqortat Qernertallu pillugit Ataatsimoorussamik Ataatsimiititaliaq taavalu Baffin-ip Ikerani Nannut pillugit Ataatsimoorussamik Ataatsimiititaliaq. Ataatsimiititaliat tamarmik siunnersuisartuupput, isumaqaatigiissummi peqataasut siunnersuineq immikkut oqartussaasunut ingerlateqqittarlugit.

Immami miluumasut pisassiissutit aalajangersarnerat, tassani ilaalluni qilalukkat qaqortat, qernertat aarrillu nalunaarut naapertorlugu Ottawa-mi Canadap Naalagaaffianiit aalajangersarneqartarput. Nunavummi Naalackersuisut ataani inissisimasoq Uumasunik Nujuartunik Aqutsinissamut Siulersuisut piniartut peqatigiiffii suleqatigalugit sumiiffinnut assigiinngitsunut pisassiissutit agguaatarpai. Nunap immikkoortuani najugaqartut pisassiissutit sumiiffinni qanoq agguanneqassanersut aalajangertarpaat. Nunavummi Nunatsinnit piniarnermut allagartanik marlunnik, sunngiffimmi pinialuttartut aamma inuussutissarsiutigalugu piniartunik peqanngillat. Iluanaarutiginiarlugu tunitsiveqanngilaq. Kalaallit Nunaat Nunavullu Baffin-ip Ikerani qilalukkat qernertaqatigiit arfineq pingasut avitseqatigivaat, qernertaqatigiillu avitseqatigiffigineqartut killilersugaapput. Nunavut qernertaqatigeeqarpoq Kalaallit Nunaallu avitseqatigiiffiginngisai killilersugaanngitsullu. Nunarsuaq tamakkerlugu qilalukkat qernertaqatigiit aqqaneq marluusut ilimagineqarpoq.

Qilalukkat qaqortat eqqarsaatigissagaanni allaaneruvoq. Nunarsuaq tamakkerlugu qilalukkanik qaqortaqaatigiit 22-iusut ilimagineqarpoq Nunavummilu pisassiissuteqanngilaq sumiiffik ataaseq minillugu, ukiumut 41-inik pisassaartoq. Nunavummi qilalukkat qaqortat pisarineqartartut 100-t missaanniissorineqarput, Kalaallit Nunaannilu 300-t missaani ukiumut pisarineqartarput.

Pikialasorsuarmi Baffin-illu Ikerani avitseqatigisanik aaveqatigeeqarpoq. Kalaallit Nunaata Canada/Nunavullu akornani suleqatigiinnissamut isumaqaatigiissuteqanngilaq. Illua-tungerilli pisassiissutit annertussusaata tungaatigut attaveqatigiittarput, tassa Kalaallit Nunaanni pisassiissutit aalajangersarneqarnerani Nunavummi pisat eqqarsaatigalugit inissinneqartarput killormullu.

Nunavummi Naalackersuisut Uumasunik Nujuartunik Aqutsinissamut Siulersuit aqutigalugit pisinnaatitaaffeqarput nannuttassiissutinik aalajangersaanissamut, Kalaallit Nunaallu nanoqatigiit avitseqatigiiffigisaat ilanngullugit. Nunavut nammineq nannuttassiissutinik aalajangersaanissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq.

Kalaallit Nunaat Canada/Nunavullu Baffin-ip Ikerani Nannut pillugit Ataatsimoorussamik Ataatsimiititaliamit nannunik pisassiissutinut siunnersuineq ukiumut nannut 80-t malissallugu aalajangersimavoq. Nunavut Kane-p Imartorgani ukiuni arlalinni nannunik pisaqarnikuunngikkaluarluni ukiumut tallimanik oqaluttuarisaanermi pisaqartarsimaneq eqqanaarniarlugu pisassiissuteqassallutik aalajangersimapput, Kalaallit Nunaannilu ukiumut pisassat qulingiluaallutik. Taamaasilluni Kane-p Imartorgani nannuttassiissutit uumassusilerisunit inassuteqaatiniit amerlanernik aalajangiisoqarluni. Tamanna ilaatigut pissutaalluni nannuninngaaniit tunisassiat avammut annisequsaanngillat.

Ottawa-mili Naalakkersuisut nannut imarmiullu miluumasut pillugit nunanut allanut ataatsimeeqatigiinnerni oqartussaasuvoq, taamaattumillu Canadamiut naalagaaffiat Kalaallit Nunaat Canada/Nunavut ataatsimeeqatigiikkaangata aqutsisutut inissisimasarpoq, aammattaaq Pinngortitap piginnarnissaanut Nunarsuaq tamakkerlugu Suleqatigiiffimmut (IUCN) aamma Washingtonimi Isumaqatigiisummut (CITES). Kalaallit Nunaat nunat tamalaat akornani ataatsimiinnerni nammineq oqartussaasuvoq, kisimi CITES-imi nannut, qilalukkat qernertat, qaortat aarrillu eqqartorneqaraangata Danmarki oqartussaasusarpoq.

Piniakkat siunissami kinguaariinni amerlasuuni piniagaajuarnissaat Naalakkersuisut politikkerivaat, soorlu naalakkersuisoqatigiinnissamik isumaqatigiisummi aamma allassimasoq: "Piniakkanik atuneq piujuartitsinermik tunngaveqarluni ingerlanneqassaaq. Kinguaariit piniagassaqartuarnissaat qulakkeerniarlugu siunissamilu piniartutut inuuniuteqarnerup ingerlaqqissinnaanissaa tassuunakkutaaq qularnaarniarlugu. Tamannalu anguniarneqassaaq pisuussutit uumassusillit nerisaqatigiiaat aallaavigalugit illersuinikkut."

Aarrinut, umimmannut tikaagullinnullu pisassiissutit, pingaartumik Ittoqqortoormiini pisa-rinngitsoorneqartartut, pitsaaneruseqarinnut iluaqutigineqarsinnaammata Naalakkersuisut erseqqis-saatigissavaat. Sumiiffimmi tassani piniartut taamaalillutik isertitassaqarfinnik neqitigullu pilersuinissamut periarfissanik atorneqanngitsunik arlalinnik peqaraluarput atorluarne-rusinnaasaminnik. Pisassiissutinik tamakkiisumik atuisoqarsinnaanngippat suna pillugu pisa-siissutit tamakkiisumik atorneqannginneri pillugit paasissutissiinerit iluaqutaassagaluarput. Ajornartorsiutit teknikimut tunngassuteqarpat imaluunniit silamik sikumilluunniit pissuteqarpat imaluunniit taakku marluullutik pissutaappata. Pineqartoq paasisaqarfiusuuppat pisassiissutinik tamakkiisumik atuinissaq annertusarneqarsinnaassagaluarpoq.

Aamma nunarput tamakkerlugu piniartut inuunerup ingerlaannarnissaata patajaallisarnissaa Naalakkersuisut kissaatigaat, taakkunanilu ilaapput Ittoqqortoormiit, Tasiilaq Avanersuarlu. Naalakkersuisulli nunatsinni sumiiffinni amerlaqisuni ataatsimut pisoqarfiusoq erseqqis-sarusuppaat, tassalu piniartut amerliartuinnartut aalisarnermik inuussutissarsiteqarnermut ikaarsaartalerat. Pisoq unitsissallugu ajornakusoorsinnaavoq. Erseqqissarneqassarli Avanersuarmi Tunumilu piniartut ukiuni kingullerni qulini amerlassutsimikkut aalaak-kaammata, uumasullu pisassiiffigisalerisat kingornagut inuussutissarsiummik qimatsisut

amerlagunangillat. 2009-mut sanilliullugu Qaanaami piniartut inuussutissarsiornermut allagartallit 42 % angullugu amerlanerulersimasut, Tasiilami 12 %-imik amerlanerulersimasut Ittoqqortoormiinilu piniartutut allagartallit nikissimangitsut Naalackersuisut paasisimavaat. Naalackersuisut taamatut oqaaseqarlutik apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamut massakkut pisussamut qilanaarput.